

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 360 **מדיני פורים-פורים דמוקפין שחל בערב שבת** אדר ב' תשע"ט

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

משנכנס אדר מרבין בשמחה

◀ יש להרבות בשמחה כל החדש ולא רק עד פורים, וכמו בחודש אב שממעיטין בשמחה, הכוונה בכל החדש (**א"א בוטשאש** ס' תרפ"ח), ואין צריך להרבות פעולות של שמחה אלא עיקר הוא להסיר מלבו בימים אלו כל דאגה ועצב (**"הליכות שלמה"** פורים פרק י"ח הערה 36). ויש סוברים שהכוונה שאם צריך לעשות איזו שמחה יעשה בחודש הזה, **והסתייפלצר** נהג לשתות יין בחודש זה (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א, **"תורת המועדים"** ס"ק א').

תענית אסתר

חתן בתוך ז' ימי המשתה

▲ יש סוברים שחתן בתוך ז' ימי המשתה פטור מלהתענות בתענית אסתר (שע"ת סי' תרפ"ו בשם ברכ"י ו"חיי אדם" כלל קנ"ה סי"ג, וקישור"ע סי' קמ"א סעי' ב'). וכן הורה ה"חזון איש" זצ"ל שחתן וכלה בימי שבע הברכות שלהם אין להם להתענות ("חוט שני" ח"ב שבת סי"ב עמ' שי"ב). אולם האחרונים הסכימו דיתענה (שעה"צ סי' ט"ז).

נשים וקטנים במחצית השקל

◀ נשים אינן צריכות ליתן מחצית השקל (הגר"נ קרליץ שליט"א, ו"ארחות רבינו" ח"ג עמ' נ"ב דכל הנתניה משום זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר, וכמבואר ברמ"א סי' תרצ"ד סי"א, והרי מבואר במשנה שקלים פי"א מ"ג שנשים פטורות, וע"ע משנ"ב שם סי"ק ה' שאשה מעוברת נותנת עבור ולדה). ויש סוברים שנוהגים ליתן גם עבור נשים, כיון דכתיב בשקלים "לכפר על נפשותיכם", נותנים עבורן לכפר על הנפש ("כף החיים" סי' תרצ"ז). וקטנים פטורים ממחצית השקל, ומ"מ נוהגים לתת עבורם (משנ"ב שם), וטוב לחנכם לתת בעצמם מחצית השקל (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מקרא מגילה

גדול בר מצוה לקריאת המגילה

◀ **שאלה:** האם קטן בר מצוה יכול להוציא גדולים בקריאת המגילה?
תשובה: מגילה של לילה הוא רק מדרבנן יש כאן חזקה של רבא שהוא גדול ויכול להוציא, אבל מגילה של יום שהוא מדרבנן קבלה, וכדין תורה (עיי' משנ"ב סו"ט תרצ"ב) ושעה"צ סי' תרצ"א ס"ק ט, דוקא קטן שיש לו זקן יכול להוציאם (וכמבאר בשני"ב ס' רע"א ס"ק ג'), ושעה"צ שם ס"ק ט' (הגר"נ קרליץ שליט"א, "אגרת הפורים" פי"ג עמ' כ"ב).

אבל בקריאת המגילה

◀ אם אָבֶל (תוך י"ב חודש) קורא את המגילה יברך אחר את הברכות משום ברכת "שהחיינו" שאין האָבֶל מברך להוציא רבים בברכת "שהחיינו", והאָבֶל יקרא את המגילה (**משנ"ב** ס' תרצ"ב ס"ק א'). ולמעשה מנהג העולם שהעבֶל קורא שהוא אָבֶל מברך גם ברכת "שהחיינו" (נעי "הלכות שלמה" פורים פרק י"ט דבר הלכה י"א, ו"אשרי האיש" פי מ"ג ס' כ"ו להגרי"ש אלישיב זצ"ל, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ט תשי"ח).

חושש שלא ישמע כל מילה

◀ מי שאוחז בידו חומש וחושש שלא יוכל לשמוע ולהקשיב, יקרא עם הבעל קורא בלחש מילה במילה מתוך החומש, ויזהר להקשיב לבעל קורא ולא לעצמו (שו"ת "אבני ישפה" ח"ה ס' צ"ח אות ט' בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

חלם באמצע המגילה

◀ השומע קריאת המגילה ובאמצע פנה לבו לדברים אחרים והסיח דעתו, אם רואה שידו אוזחת עדיין במקום הנכון או שיודע לומר היכן אוזחים נחשב שמכוון לקריאה ויצא ידי חובה (שו"ת "ארץ צבי" ס' מ"ה, והגרי"ש אלישיב זצ"ל).

מילים שיש ספק בקריאתן

◀ מילים שיש ספק באופן קריאתם שמחמת זה נוהגים לכפול את הקריאה, כגון בפסוק: "להשמיד להרוג ולאבד", שקוראים שוב "ולהרוג", וכן "ויאיש לא עמד בפניהם", שקוראים שוב "לפניהם", יש נוהגים לחזור ולקרוא את כל הפסוק (מנציח ה"חם **סופר**"), ויש נוהגים לחזור ולקרוא רק אותם מילים (מנציח לא עמד בפניהם) וכן "להשמיד ולהרוג ולאבד" (**וארחות לבנינו**) "חג עמי מ"ב בשם בעל

”קהלות יעקב” צ”ל, וכן העיד הגר”א שטינמן צ”ל בשם הגר”ר ששמה זעליג ריגר צ”ל, אב”ד בריסק, ואדרבה טירחא דציבורא היא ומעיקר הדין מספיק אפילו אם חוזרים רק על המילה להשמיד ה”לרוג” ו”להרוג” ולאבד, וכן ”ויאיש” לא עמד ”בפניהם” ”לפניהם” (הגר”א שטינמן צ”ל).

קריאת המגילה לנשים

אנשים יכולים להוציא נשים בקריאת מגילה, אבל נשים אינן יכולות להוציא את האנשים, משום שחיובו הוא רק לשמוע מגילה ולא לקרוא את המגילה, כשנשים קוראות לעצמן, מברכות "לשמוע מגילה", או לשמוע מקרא מגילה (רמ"א ס"י תפ"ט ומשנ"ב ס"י תרצ"ב סק"א ועי' משנ"ב ס"י תרפ"ט סק"ח).

לכתחילה תברך כל אשה בעצמה, ומנהג העולם שהש"ץ מברך לכולו, "לשמוע מקרא מגילה" (**הגרו"ק קרליץ** שליט"א).
אחר קריאת המגילה לנשים, אפילו אם יש שם עשרה, אין ממברכין ברכת "הרב את רבינו" (**ועי רמ"א** תרצ"ב, א"א, ו**משנ"ב** ס"ק ח, כן הורו **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל, **הגרו"ק קרליץ** שליט"א).

חיוב מגילה לשומע ואינו מדבר

◀ **שאלה:** הקורא מגילה עבור איש אילם, השומע ואינו מדבר, איזה ברכה מברך?

יסוד השאלה הוא, היות ואינו יכול לקרוא שמא נחשב לאו בר חיובא לענין קריאה, וחייב רק בשמיעה, וא"כ יברך "לשמוע" כמו אשה.

תשובה: יברך ברכת "על מקרא מגילה" (הגר"ח קניבסקי שליט"א), והטעם, שהרי יכול לצאת חיוב הקריאה שלו ע"י שמיעה, ונחשב כח חיובא גם לענין ברכה.

כתיבת שם על המגילה

◀ **שאלה:** האם מותר לכתוב את שמו על מגילת אסתר הכתובה על קלף, מהצד השני כדי שלא תאבד?
תשובה: יכול לכתוב, ואין בזה שום חסרון (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מדיני מתנות לאביונים

נתינה לצורך סעודה

◀ שאלה: האם יש ענין לתת לעניי לפניי הצהרים בכדי שיוכל לקנות בזה צרכי הסעודה?

תשובה: אם אפשר יש מקום להדר ליתן לפני הסעודה בכדי שיוכל ללקנות צרכי הסעודה (**הגר"נ קרליץ** שליט"א), ואף שרוב עניים כבר קנו סעודתם, מ"מ מצד התיבה שיהא ראוי לעני לקנות צרכי הסעודה. לפני כארבעים שנה שהיה מצוי פירות בכסף הישראלי, ולא היה כדאי להפשיט השארי הכסף בלירות, והיו מחליפים הכסף ונותנים לעניים הכסף בבלירות, הורה **מזן הסטייפלר** זצ"ל להשאיר קצת כסף בלירות, בכדי שיהא ראוי לעני לקנות בזה ביום הפורים אוכל לצרכי הסעודה.

זיכוי לעני

◀ אם אין יכול לתת לעני בפועל **אפשר** לזכות עבורו, ולכתחילה יש לומר לו על כך, ובדיעבד אם לא הודיעו ג"כ יש בזה מצות מתנות לאביונים (**הגר"נ קרליץ** שליט"א).

אשה

◀ אין האיש צריך להקנות את המנות לאשתו, ודי בכך שנותן עבורה, ועל ידי כך יצאה ידי חובתה, ונראה שזה כעין מה שמצינו לגבי שקלים, שאדם שוקל שקלו של חברו, וכן בקרבנות שמקריב את קרבנותיו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

עניי עירך

◀ שאלה: בחור שגר בבני ברק ולומד בישיבה בירושלים, מי נחשבים "עניי עירך", עניי בני ברק או עניי ירושלים?

תשובה: שניהם נחשבים עירך, כמו מי שגר בשתי דירות, פעם בירושלים ופעם בבני ברק, שיש לו שני "עניי עירך", ועדיף יותר שיתן ללעני העיר שבה הוא לומד כי הם נחשבים יותר "עניי עירך", כי שם נמצא רוב הזמן, ובביתו נמצא רק פעם בכמה שבועות (**הגרא"ל** שנימא חצ"ל).

קִיבֵּל טֶרֶמֶפּ לַאֲסוּף כֶּסֶף

◀ שאלה: ישיבה שלחה בחורים לאסוף כסף עבורה בפורים, ונתנה

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ. בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

לכל בחור דמי הוצאות לנסיעה באוטובוס לאותה עיר שאליה הם נסעו. בחור אחד קיבל טרמפ (כשעמד ליד תחנת האוטובוס), האם צריך להחזיר את הכסף לישיבה?
תשובה: מי שעובד ומקבל משכורת הכוללת 'דמי נסיעות' אפילו שלמעשה לא משתמש בהם, כגון שהולך ברגל, אינו צריך להחזיר את הכסף, כיון שזה חלק מתוספת למשכורת, אבל בזה שהוא מקרה חד פעמי, וכוונתם רק לשם הוצאות ממש, יש לשאול את בעל הישיבה והוא יחליט בזה.

מדיני משלוח מנות

משלוח מנות בין בעל לאשתו

◀ **שאלה:** האם בעל יכול לשלוח מנות לאשתו?

יסוד השאלה הוא אע"פ שבעל חייב ליתן לאשתו מזונות, מ"מ באופן שנותן יותר ממה שמחויב, דאין לומר שמה שקנתה אשה קנה בעלה, וה"ז כאילו נותן לעצמו שהרי איתא בגמרא (ב"ב נ"א:): בעל שנותן מתנה לאשתו קנתה, ואינו אוכל מזה כלום, וא"כ האם יכול בכה"ג לצאת ידי משלוח מנות?

תשובה: קי"ל אשתו כגופו ונחשב כאילו נותן לעצמו ולא יוצא בזה ידי מצות משלוח מנות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

משלוח מנות לתורם

◀ **שאלה:** ראובן נתן למוסד הלוואה גדולה למשך כמה שנים, האם מותר להם לשלוח לו משלוח מנות עבור הכרת הטוב שעזר למוסד?
תשובה: אם היה תורם להם תרומה, היה מותר לשלוח לו משלוח מנות, אבל היות שהוא נתן הלוואה, משלוח מנות הוא רבית, ואסור למוסד לשלוח לו.

אולם אם המנהל רוצה לשלוח מכספו הפרטי מותר, מכיון שאין זו רבית מלווה למלווה, ובתנאי שלמנהל אין אחריות אישית על החוב (דאלי"כ הרי יש בו משום רבית, דכאילו הוא הלווה).

משלוח מנות בשבת שלפני פורים

◀ **שאלה:** קנה משלוח מנות מוכן בחנות, ויש בו מעט דברים אבל עולה יקר משום שעיצבו אותה בצורה מיוחדת (עם הרבה אוויר בפנים, וכן הרבה קש ונייר צלופן)? האם מותר לטלטלו בשבת?
תשובה: מכיון שמאוד מקפיד שלא יתקלקל, ואם נוגעים בו יכול להתקלקל, יש לו דין של מוקצה מחמת חסרון כיס, ואע"פ שכתוב בשו"ע (סי' ש"א) שאין מוקצה באוכלים, מ"מ הכל לפי הענין, והיות שמאוד מקפידים ונזהרים בזה, יש לחשוש בו משום מוקצה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

תחפשות

אין להתחפש להמן הרשע

◀ סיפר הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם אביו זצ"ל, שכל שנה עשו בישיבה את המשחק של פורים, והבחורים התחפשו לאחשוורוש מרדכי והמן וכו', וכל שנה הבחור שהתחפש להמן באותה השנה, לא נשאר בלימוד, ונזב את הישיבה באותה השנה ('ארחות רבינו' שם), ולכן יש להזהיר לילדים להתחפש כמו צדיקים וצדקניות, ולא כמו רשעים או מחללי שבת וכדומה, שכל דבר משפיע על השאיפות של הילד (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ציצית בכהן גדול

◀ **שאלה:** יש ילדים שמתחפשים לכהן גדול, ויש להם "מעיל תכלת" (בצורת טלית קטן), האם חייב להטיל בו ציצית, או היות שלובשים זאת רק ליום אחד א"צ ציצית?

תשובה: אם יש בו 'ישיעור' טלית קטן חייב לקשור בו ציצית, אע"פ שהוא רק ליום אחד, ואע"פ שהכהן הגדול לא קשר בו ציצית, כבר כתב ה"מנחת חינוך" (מצ"ט סי' ק"ד), שהטעם משום שזה ממנו הקדש ולא ממון שול, אבל מעיל תכלת של פורים שהוא פרטי חייב בציצית (הגר"ח קניבסקי שליט"א). ויש עצה לעגל פינה אחת ואז פטור מציצית.

ביוש אנשים בפורים

◀ אין שום היתר לבייש חברו, וכ"ש וחלילה לגנות רבותיו או שאר ת"ח בפורים. ויש איסור גמור משום "מלבין פני חברו ברבים", ומותר רק באופן שברור שאף אחד לא יפגע מזה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

פורים דמוקפין

סעודת פורים בערב שבת

◀ כשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בבוקר לפני חצות (רמ"א סי' תרצ"ה סי"ב ומשנ"ב). ואם התחיל לפני חצות, יכולים להמשיך גם לאחר חצות, ועכ"פ יראו שלא ימלאו כריסים, ויניחו מקום לכבוד שבת ('ערוך השולחן' סי' רמ"ט סי"ז). וב"י אפרים" כתב בשם מהרי"ל, שאפשר להתחיל עד שעה עשירית (משנ"ב סי' תרצ"ה סי"ק י').
אם לא התחיל סעודת פורים לפני חצות, חייב קודם להתפלל מנחה משום דאסור להתחיל סעודה גדולה לפני מנחה.

אשה

◀ אין האיש צריך להקנות את המנות לאשתו, ודי בכך שנותן עבורה,

ועל ידי כך יצאה ידי חובתה, ונראה שזה כעין מה שמצינו לגבי שקלים, שאדם שוקל שקלו של חברו, וכן בקרבנות שמקריב את קרבנותיו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).
מי שנתעבב ולא אכל סעודת פורים עד לאחר פלג המנחה, יטול ידיו ויאכל, וכשנכנסת השבת יקבל שבת ויפרוס מפה ויקדש ויאכל עוד (ואם כבר בירך על היין, לא יברך "בורא פרי הגפן" שוב בעת הקידוש) אבל לא יקבל עליו שבת מיד ויטול ידיו ויאכל, דהרי מבואר (בסי' תרפ"ח סעיף ו') דאין עושין סעודת פורים בשבת (שו"ת "התעוררות תשובה" ח"ב סי' קע"ב).

כשפורס מפה ומקדש, לכתחילה יאכל מעט יותר מכביצה, לאחר קידוש, שבוה יוצא י"ח סעודה לכו"ע, וכמבואר במשנ"ב (סי' רצ"א סי"ק ב'). ועי' ספר "פורים המשולש" (להגר"ח דבליצקי זצ"ל) דיש לבצוע על לחם משנה אף שאין מברך המוציא. אולם עיי' שו"ת "האלף לך שלמה" (להגר"ח קלוגר זצ"ל ח"א סי' קי"ג) דמבואר שבכה"ג אין צריך לחם משנה.

◀ ואם נמשכה הסעודה עד הלילה, חייב להזכיר הזכרה של שבת דהיינו "רצה", וא"כ אינו יכול לומר גם "על הנסים" דהוי תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת "על הנסים" חמור, לכן יאמר רק "רצה" (משנ"ב סי' תרצ"ה סי"ק ט"ו, דלא כמג"א ובה"ט).

סעודה אחר חצות או פורס מפה ומקדש

◀ **שאלה:** מי קשה לו לעשות את הסעודה לפני חצות, האם עדיף לעשות את הסעודה לאחר חצות, (ואז יכנס לשבת מלא וגדוש!), או שיעשה את הסעודה סמוך לשבת ופורס ומפה ומקדש?

תשובה: עדיף לעשות הסעודה אחרי הצהריים ויאכל קצת פחות כדי שלא יהא שבע כ"כ בשבת (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ואם באמת היה שבע, יאחר סעודת ליל שבת כדי שיהא קצת רעב (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ויש להוסיף דהעושה סעודה סמוך לשבת ופורס מפה ומקדש, איתא בשו"ע (סי' רצ"א סעיף ד'), ב' דעות האם חייב לחזור ולברך "המוציא" אחר קידוש, דכיון שעשה קידוש נאסר באכילת פת, ונחשב כהפסק, או שא"צ לברך שוב "המוציא", והמשנ"ב (סי' ק"ח) כתב דספק ברכות להקל ולא במברכים, עיי' שם. ועי' לכתחילה אין להכניס עצמו לספק ברכות, אלא עדיף לאכול ולסיים מבעוד יום.

בן עיר בסעודת פורים דמוקפין

◀ **שאלה:** כשפורים דמוקפין חל ביום שישי, והם אוכלים סעודת פורים לאחר חצות, האם מותר לבן עיר (שמבקר שם את קרוביו) להשתתף עמם היות שאצלו אין זה פורים, ואין לו חיוב סעודה?
תשובה: כיון שגם אצל בן י"ד זו סעודת מצוה, שהרי יש קצת מצוה לבן י"ד גם בשושן פורים (עיי' רמ"א סי' תרצ"ה סעיף א'), מסתבר שיכול להשתתף עמם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

נטילת צפרניים

◀ נטילת צפרניים יש להתיר בפורים שחל בערב שבת, מכיוון שיש מצוה לגזוז לכבוד שבת, ה"ה בכלל צורך מצוה, (שו"ת "דברי מלכאל" ח"ה סי' רל"ו, ו"פסקי תשובה" סי' ק"ט).

למשמש בבגדים

◀ כשחל פורים בערב שבת יש להיזהר ולמשמש בבגדים לפני שבת, כיון שהחלבים בפורים עם בגדי שבת ומצוי שמניחים חפצים בכיסים.

הדלקת נרות

◀ יש להיזהר מאוד שלא לשכוח להדליק נרות שבת עקב טרדות היום, ובפרט אלו שאוכלים סעודת פורים בסוף היום, ומקבלים שבת ומקדשים באמצע הסעודה, שלא ישכחו גם להדליק נרות באמצע הסעודה לפני הקידוש (בפעמים קודמות היו ששכחו להדליק נרות בגלל שלא היו רגילות בזה).

מגילה לאחר קבלת בשבת

◀ **שאלה:** כשפורים חל ביום שישי, ולא הספיקו לקרוא מגילה עד שקיבלו שבת, האם מותר לקרוא את המגילה, או מכיון שגזרו לאסור קריאת מגילה בשבת, שמא יעבירו ד' אמות, גם בכה"ג אסור?
תשובה: מבואר כעין זה במשנ"ב (סי' ת"ר סי"ק ז') בשם ה"ט"ז לענין שופר שאם לא תקעו שופר ביום שני דראש השנה שחל בערב שבת, וכבר קיבל שבת במוצאי ראש השנה שיתקעו בלי ברכה, עיי' שם, וכתב הפמ"ג (סי' תרצ"ב) שה"ה בזה יקראו מגילה בלי לברך עליו. והוסיף שה"ה אם כבר הגיע בין השמשות יקראו בלי ברכה.

פרשת פרה

קריאת פ' פרה בשבת הפסקה

◀ **שאלה:** ברוב השנים קוראים פ' פרה בשבת שלאחר פורים, ולפעמים יש שבת הפסקה (כמו השנה, תשע"ט), טעו וקראו פ' פרה בשבת שיש בה הפסקה, האם יצאו בדיעבד או יחזרו ויקראו בשבת הבאה?

תשובה: אם קראו את הפרשיות באדר ראשון במקום באדר שני צריך לחזור לקרוא אותם באדר שני (כן נוטים דברי המשנ"ב סי' תרפ"ה סי"ק ב'), וכמו כן בזה כיון שקראו אותה בשבת שהיתה בה הפסקה, יש לחזור ולקראו בשבת הנכונה ("כף החיים" סי' כ"ג בשם כמה פוסקים וכן הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א).